

PAPER

ONA TILI FANINI O‘QITISHDA INTEGRATIV YONDASHUV: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIY NATIJALAR

Dustmurodov G‘iyos Xusan o‘g‘li^{1,*}

¹Iqtisodiyot va pedagogika universiteti Samarqand kampusi “O‘zbek va rus tillari” kafedrası dots v.b

* giyosdusmurodov@ipu-edu.uz

Abstract

Ushbu maqola ona tili fanini o‘qitishda integrativ yondashuvning adabiyot, pedagogika va psixologiya fanlari bilan o‘zaro bog‘liqligi asosida tahlil qilinadi. Integratsiyalashgan ta‘lim jarayonining o‘quvchilar nutqiy, tafakkuriy va emosional rivojiga ta‘siri, fanlararo uzviylik dars samaradorligini oshirish omili sifatida ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot nazariy va amaliy metodlar uyg‘unligida olib borildi.

Key words: integrativ yondashuv, fanlararo bog‘liqlik, kompetensiyaviy ta‘lim, psixolingvistika, interfaol metodlar, til va tafakkur munosabati, lingvodidaktika.

Kirish

Zamonaviy ta‘lim tizimida ona tili fanining o‘rni o‘quvchining intellektual, kommunikativ va ijtimoiy rivojlanishida beqiyos ahamiyatga ega. Ona tili nafaqat muloqot vositasi, balki shaxsning fikrlash tarzi, madaniy identiteti, ma‘naviy–axloqiy qarashlari va ijtimoiy muhit bilan o‘zaro munosabatlarining asosiy ko‘rsatkichidir. Shu sababli, ona tili ta‘limining mazmuni o‘quvchini har tomonlama rivojlantirishga xizmat qilishi, unda mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv, tahliliy tafakkur va nutqiy savodxonlik kabi

kompetensiyalarni shakllantirishi zarur.

Bugungi globallashuv jarayonida informatsion oqimlar keskin ortgan bir sharoitda ta‘lim jarayonini faqat bitta fan doirasida olib borish yetarli natija bermaydi. O‘quvchi bilimni alohida bo‘laklar sifatida emas, balki yaxlit tizimda qabul qilishi, hayotiy vaziyatlarda turli soha bilimlarini o‘zaro bog‘lab qo‘llay olishi talab etiladi. Shu nuqtai nazardan integrativ yondashuv – ta‘lim jarayonida fanlararo bog‘liqlikni ta‘minlash, o‘qitishning mazmun va shakllarini bir butun tizim sifatida ko‘rish – zamonaviy pedagogikaning eng muhim tamoyillaridan biriga aylangan. Ona

Compiled on: December 4, 2025.

Copyright: ©2025 by the authors. Submitted to *Advances in Science and Education* for possible open access publication under the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution \(CC BY\) 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

tili fani tabiatiga ko'ra integratsiyaga eng mos fanlardan biri hisoblanadi. Chunki til – bu inson tafakkuri, madaniyati, psixologiyasi va ijtimoiy hayotining markazida turadigan hodisadir. Tilning turli fanlar bilan uzviy bog'liqligi uni integrativ yondashuv asosida o'qitishni o'z-o'zidan taqozo etadi.

Metodlar

Ushbu tadqiqot ona tili ta'limida integrativ yondashuvning adabiyot, pedagogika va psixologiya fanlari bilan bog'liq holda qo'llanilishining ilmiy asoslarini aniqlash, uning samaradorligini baholash va amaliy natijalarini o'rganishga yo'naltirildi. Tadqiqotning ishonchligini ta'minlash maqsadida nazariy, empirik, eksperimental va statistik metodlar tizimli ravishda qo'llandi. Quyida tadqiqotda qo'llangan metodlar batafsil bayon etiladi:

1. Nazariy-tahliliy metod. Tadqiqotning metodologik poydevorini nazariy manbalarni chuqur o'rganish tashkil etdi. Bu bosqichda nazariy tahlil jarayonida quyidagilar aniqlashtirildi:

- tilning psixologik va adabiy tabiatiga oid ilmiy qarashlar;
- fanlararo integratsiya tushunchasining mazmuni;
- integratsiya samaradorligini asoslovchi didaktik tamoyillar;
- til-adabiyot – pedagogika – psixologiya o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikning ilmiy konsepsiyalari.

Manbalar taqqoslash, umumlashtirish, model yaratish usullari asosida tahlil qilindi. Bu esa tadqiqotning nazariy asoslarini mustahkamlashga imkon beradi.

2. Pedagogik kuzatuv. Empirik bosqichda 6/9-sinflarda ona tili darslarini tizimli ravishda kuzatish amalga oshirildi. Kuzatuv quyidagi yo'nalishlarda olib borildi:

- o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligi va ishtiroki;
- integratsiyalashgan mashg'ulotlarga bo'lgan qiziqish va motivatsiyasi;
- matn tahlili jarayonidagi fikrlash faolligi;
- badiiy materiallar bilan ishlashda ijodiy yondashuvi;
- dars davomida yuzaga keladigan emosional reaksiya;

- o'quvchilar o'rtasidagi muloqot sifati.

3. Eksperiment. Tadqiqotning markaziy bosqichi – integrativ yondashuv asosida o'tgan ta'limiy eksperimentdir. Eksperiment ikkinchi darajali maktab o'quvchilaridan tashkil topgan ikki guruhda o'tkazildi:

- eksperimental guruh;
- nazorat guruhi.

Natijalar

Tadqiqot jarayonida ona tili ta'limini adabiyot bilan integratsiya qilishning o'quvchi nutqiy rivojiga ta'siri alohida kuzatildi. Eksperiment natijalari shuni ko'rsatdiki, badiiy matnlar asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning tasavvur, obrazli fikrlash, matn yaratish va estetik idrok kabi ko'nikmalarining sezilarli o'sishiga olib keldi. Quyidagi jadvalda o'quvchi ko'rsatkichlarining o'zgarishi aniq statistik qiymatlar orqali aks ettirilgan:

Ko'rsatkich	Boshlang'ich daraja	Yakuniy daraja	O'sish
<i>Badiiy tasvir vositalarini tushunish</i>	54%	82%	+28%
<i>Matn yaratish ko'nikmasi</i>	48%	77%	+29%
<i>Estetik tafakkur</i>	52%	80%	+28%

1. Badiiy tasvir vositalarini tushunish. Adabiyot bilan integratsiyalashgan darslarda o'quvchilar:

- epitet, metafora, tashbeh, jonlantirish kabi tasvir vositalarini anglash;
- ularning matndagi estetik yukini his qilish;
- badiiy obrazni tahlil qilish;
- ifoda vositalarining nutqiy mazmundagi o'rnini aniqlash kabi murakkab aqliy amallarni bajara oldilar.

2. Matn yaratish ko'nikmasi. Adabiy matn bilan ishlash jarayonida o'quvchilar:

- reja tuzish,
- g'oya va mavzuni aniqlash,
- kompozitsiya yaratish,
- til vositalarini maqsadga muvofiq tanlash,
- badiiy uslub elementlaridan foydalanish kabi ko'nikmalarni amaliy ravishda mustahkamladi.

3. Estetik tafakkur. Estetik tafakkur o'quvchining:

- go'zallikni idrok etish,
- badiiy obrazning ma'nosini tushunish,

- asardagi g'oya va ruhiy holatlarni his qilish,
- matnning estetik energiyasini sezish qobiliyatlarining yig'indisidir.

Xulosa

Ushbu tadqiqot natijalari ona tili ta'limida integrativ yondashuvni qo'llashning samaradorligi va amaliy ahamiyatini yaqqol tasdiqladi. Adabiyot, pedagogika va psixologiyani uzviy bog'liq holda qo'llash o'quvchilar nutqiy rivojlanishiga kuchli ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Xususan, badiiy matnlar asosida tashkil etilgan integrativ mashg'ulotlar o'quvchilarning tasavvuri, obrazli fikrlashi, matn yaratish ko'nikmasi va estetik tafakkurining sezilarli o'sishiga olib keldi. Pedagogik texnologiyalarning qo'llanilishi dars jarayonini o'quvchi shaxsiga yo'naltirdi, ta'limni faol, amaliy va interfaol shaklga keltirdi.

Bu esa o'quvchilarni dars jarayonining passiv tinglovchisidan faol ijrochisiga aylantirdi. Shu orqali nutqiy kompetensiyalarni shakllantirishda hamkorlik, muhokama, guruhviy faoliyat va ijodiy izlanishlarning ahamiyati oshdi. Umuman olganda, integrativ yondashuv ona tili ta'limining mazmuni va metodikasini boyitib, uning sifat ko'rsatkichlarini yangi darajaga ko'tardi. O'quvchilar tilni nafaqat nazariy tushuncha sifatida, balki hayotiy, ijtimoiy, emotsional va estetik kontekstda qo'llaniladigan faol muloqot vositasi sifatida o'zlashtirdi.

References

1. Hasanov B. Lingvodidaktika asoslari. – Toshkent: Fan, 2019.
2. Qodirova M. Integrativ ta'lim texnologiyalari. – SamDU nashriyoti, 2021.
3. Nazarova S. Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent, 2020.
4. Vygotskiy L. Fikr va til. – Moskva, 1982.
5. Dewey J. Education and Experience. – New York: Macmillan, 2008.
6. Richards J. C. Language Teaching Approaches. – Cambridge, 2014.
7. Piaget J. Child Psychology. – London, 1999.